

Kristův Kříž a jeho význam v našem životě

Archim. Georgios Grigoriatský (+2014)

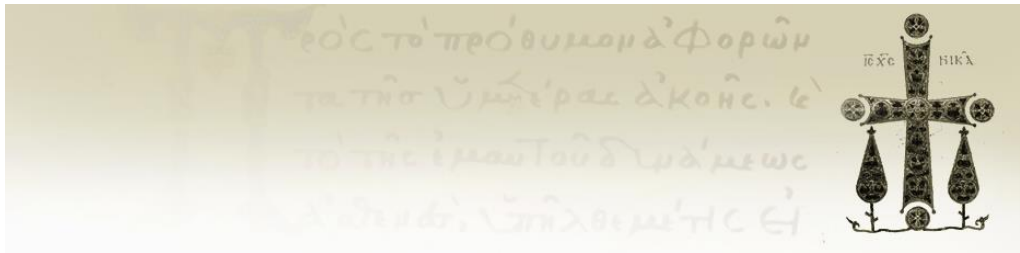

Slovo úvodem

Slova svatých a bohonosných Otců, „vdechnutá Duchem Svatým“, byť by byla napsána dnes anebo v dávné minulosti, mají věčnou platnost, a podobně jako svaté Evangelium budou navždy promlouvat do duší těch, kteří se sytí stejným pramenem poznání a pravdy, v němž nacházejí smysluplnost své existence.

Slovo archim. Georgia (Kapsanise) Grigoriatského (+2014) o svatém Kristově Kříži uvádí čtenáře do reálného duchovního života, naplněného živoucí zkušeností tohoto pastýře a bývalého igumena svatohorského monastýru, který po více než 40 let nesl svůj vlastní kříž, po vzoru Krista, aby se svému božskému Učíteli připodobnil nejprve v utrpení, prošel cestu kříže prostřednictvím pokání, odříkání a askeze, a poté aby dosáhl cíle svého života, který spatřoval ve vzkříšení své duše a jejím sjednocení s Ženichem Kristem. K tomuto poznání nás svým dílem a učením povzbuzuje.

Nechť úryvek a výběr myšlenek z jeho díla o svatém Kříži, mírně zkrácený a drobně upravený, pomůže také nám, dnešním pravoslavným křesťanům, zachovat bázeň před Bohem, úctu k „nástroji jeho spásy“, svatému a ctihodnému Kříži, a prohloubit naši teoretickou znalost a praktickou zkušenost víry, „jednou provždy předanou (Božím) svatým“ (Jud 1,3).

Kříž našeho Spasitele spolupůsobí a opakuje se i dnes v životech svatých, v životě věřících čili Kristových učedníků. Archim. Georgios praví, že Kristův Kříž nás „činí krásnějšími“, „tvaruje nás v Kristu“, „pomáhá nám duchovně dozrát“ a konečně nás také připravuje na „Vzkříšení ve věčném životě“.

Není ničím překvapivým, že lidé mimo Církev se Kříže obávají, ale nejen to, někteří se tomuto svatému nástroji naší spásy dokonce vysmívají a zapírají ho. Kříž tak pro tyto lidi zůstává bez skutečného významu a smyslu, postrádá pro ně moc a ztrácí v jejich očích naději jak pro současný, tak pro budoucí život.

„Pokorní učedníci Pána nicméně s velkou trpělivostí zvedají svůj Kříž po Jeho vzoru den co den, byť s vlastními nemocemi a slabostmi.“

Těmito pokornými učedníky našeho Spasitele jsou podle archim. Georgia všichni ti, kteří dokáží opravdově milovat v Kristu, kteří mají pochopení pro své bližní i s jejich hříchy a slabostmi, a přijímají je takové, jací jsou, i když této lásky tyto jejich spolubližní nejsou hodni, „plně podle vzoru Ježíše Krista, který si také nás zamiloval, aniž bychom si to zasloužili“.

Ctihodný Kříž jako „symbol“ a „znamení“ Krista

„Ctihodný Kříž je ten nejposvátnější symbol a znamení naší víry. Všechny svaté tajiny se uskutečňují *epiklezi* (vzýváním) Ducha Svatého a pečetí Kříže: křest, myropomazání i eucharistie.

Ať už pomyslíme na cokoli, co nás obklopuje ve svatém chrámu či v Církvi, vše na sobě nese symbol či otisk ctihodného Kříže. Je nemyslitelná byť jen jediná liturgická služba anebo shromáždění věřících, které by se dělo bez požehnání a pečetě svatého Kříže.

„Kříž je také nejvěrnějším průvodcem každého pravoslavného křesťana“. Vždyť ho provází od okamžiku jeho narození až do smrti. Dokonce i hrob, kam je naše tělo po smrti uloženo, je žehnán opakovaně svatým Křížem.

My všichni také chápeme v Kříži zcela jistou a spolehlivou ochranu: nesčetněkrát se znamenáme svatým Křížem, pokládáme svatý Kříž do našich domovů, do aut, tam, kde pracujeme i jinde.

Jak pěje svatá Církev, Kříž je „celého světa ochrana“, „Církve okrasa“, „panovníků moc“, „věřících podpora, „andělů sláva“ a „démonů pohroma“.

„Bez Kříže,“ jak dodává starec Georgios, „není myslitelná ani Církev ukřižovaného Krista.“ Také proto neprokazují evangelíci a protestanté Kristovu Kříži náležitou úctu, nebo ho zcela odmítají a vysmívají se mu, jak to činí jehovisté.

V jednom z dávných Pateriků se vypráví o síle svatého Kříže následující příběh: Jan Vostrinos, člověk svatého života, obdařen darem proti nečistým duchům, se jednou zeptal démona, který přebýval v určité skupině lidí: „Čeho se nejvíce obáváte u křesťanů?“ A on odpověděl: „Máte ve své podstatě tři velké věci, kterých se bojíte: jednak to, co nosíte kolem krku (kříž); to, čím se umýváte v chrámu (křestní voda); a konečně to, co přijímáte v Eucharistii (tj. svaté Přijímání).“ „A čeho z těchto tří věcí se bojíte nejvíce?“ Tehdy odpověděl: „Kdybyste nadlouho v sobě zachovali to, co přijímáte, nikdo z nás by nikdy nemohl uškodit žádnému křesťanu.“ To, čeho se démoni bojí ze všeho nejvíce, jsou „Kříž“, „Křest“ a „Božské Přijímání“.

Síla ctihodného Kříže

Blahodať a síla, která je s Křížem spojena, nevyplývá z tvaru samotného Kříže, nýbrž ze skutečnosti, že jde o Kristův Kříž čili nástroj, jímž náš Spasitel spasil celé lidstvo.

Kříž je z této perspektivy oltářem, na němž sám Kristus nabízí sám sebe jako oběť za celý svět, stává se obětujícím a obětovaným současně.

Veškeré ponížení (kenози), chudobu, vyčerpání, strasti, bolesti a smrt, kterou za nás Kristus podstoupil, vrcholí na Kříži. Právě na Kříži Pán zakusil nejhlubší bolest a největší ponížení za nás za všechny. Stal se pro nás prokletím, aby nás vysvobodil z prokletí hříchu a zákonu.

Celé Kristovo dílo se završuje a kulminuje na Kříži.

Když se jednou ironicky ptal jeden člověk dávných svatých Otců, zda věří v Ukřižovaného, jeden z nich pravil: „Ano, věřím v Toho, Jenž ukřižoval hřích.“¹

Na Kříži Bohočlověk Kristus, jak praví archim. Georgios, „vyřešil tragédii lidské svobody, kterou způsobila neposlušnost našich prarodičů“, jelikož se stal „poslušný až

¹ ‘Αγ. Γρηγ. Παλαμά, *Είς τόν Τίμιον και Ζωοποιόν Σταυρόν*, Ε.Π.Ε., τ. 9, σ. 285.

do smrti, do smrti na kříži“ (Filip 2,8). Takto povznesl naši svobodu a nabídl ji opět jejímu Stvořiteli, Trojjedinému Bohu.

„Smrt smrtí překonal!“ Tak zní nejmocnější oslava Vzkříšení. Pán nám daroval svým Vzkříšením „život a neporušitelnost“. Skrze Kříž nás usmířil s Bohem Otcem a daroval nám odpuštění hříchů.

Jsouce ukřižovaný, právě tehdy k nám projevil tím nejpřesvědčivějším způsobem, že nás miluje neskonalou láskou, dokonce i v okamžiku, kdy my ho přibíjíme na Kříž.

Skrze Kristův Kříž se dokonce projasnilo a posvětilo také nebe, vzduch a země, neboť Pán byl ukřižován pod nebesy, byl povýšen do vzduchu a Jeho přečistá krev stékala k zemi.

Na Kříži Pán povznesl naši vlastní lidskou přirozenost tím, že byl povýšen ve své pokoře.

Kristův Kříž, kde Pán přijal vykupitelnou oběť za všechno živé, ukázal, že tento svět kolem nás není konečnou skutečností, jak specificky uvádí archim. Georgios, nýbrž „cestou ke konečné realitě, pokud na této cestě zápasíme proti našemu egoismu a činíme tak nesením našeho Kříže.

Smrt našeho Pána na Kříži je oživující a vykupitelná, neboť nabízí život a spásu.

Král slávy!

Pán Ježíš kráčí vstříc své smrti nikoli jako odsouzený, nýbrž jako panovník, který je obětován za své poddané, když praví: „Ale křtem mám křtěn býti, a kterak jsem soužen, dokud se nevykoná!“ (Luk 12,50) Také proto obyvatelé Byzance vepsali na Kristův Kříž slova: „Král slávy“, a zobrazují Pána nikoli přemoženého bolestí (s povislýma rukama v naprosté bezmoci a vyčerpání), nýbrž jako Pána nad bolestí (s rukama nataženýma horizontálně).

Podstoupil skutečnou smrt!

Kristus, který byl ve svém božství apatický (řec. *απαθώς*, tj. necítil bolest jako Bůh), trpěl za nás zcela reálně ve svém těle. Jeho Božská přirozenost ustoupila a umožnila, aby za nás trpěl ve své předsmrtné agónii a podstoupil muka na Kříži. Musel naši smrt prožít skutečně, nikoli zdánlivě. Stalo se sice, že v Getsemanské zahradě jeho lidská přirozenost na chvíli zaváhala a byla opanována strachem, nicméně jeho lidská

přirozenost a vůle se poté podřídila božské přirozenosti a vůli, a podstoupila utrpení za život světa a jeho spásu.

Kristův Kříž, jak nás zpravuje svatý evangelista, je pro svět něčím opovržením hodným. Pro nás, kteří jsme Pánovi věrní učedníci, je naopak Boží moudrostí, a ta je v realitě věčnosti tím nejmocnějším argumentem naší víry. „My pak kážeme Krista ukřižovaného, Židům zajisté pohoršení, a Řekům bláznovství. Ale povoláním i Židům i Řekům Krista, Boží moc a Boží moudrost.“ (1Kor 1,23-24) Jde o největší paradox tohoto světa.

Svatý Řehoř Palama ve svém kázání o Kristově kříži praví: „Toto je Boží moudrost a síla, aby zvítězil skrze slabost, aby byl povýšen skrze pokoru a aby zbohatl skrze svou chudobu.“²

Svatý Jan Zlatoústý vysvětluje význam Kříže takto: „Kříž byl dříve nástrojem hanby a trestu, nyní se ovšem stal nástrojem slávy a cti. A že je Kristův kříž slávou, to nám říká sám Pán, jen si to poslechněme: „A nyní oslav ty mne, Otče, u sebe samého tou slávou, kterou jsem měl u tebe, prvé než svět byl.“ (Jan 17, 5)³

Účast křesťanů na Kristově Kříži

Potom Ježíš řekl svým učedníkům: „Chce-li někdo přijít za mnou, ať se zřekne sám sebe, vezme svůj kříž a následuje mě.“ (Mat 16,24) Kristus své apoštoly nabádá, aby v životě volili cestu Kříže, tj. sebezapření a následování Kristových šlépějí. „Jste k tomu přece povoláni, protože i Kristus trpěl za nás a tak nám zanechal vzor, abyste následovali jeho šlépěje.“ (1Petr 2,21) Podobně odvětil matce i synům Zebedeovým, když žádali o přední místa mezi apoštoly při Posledním soudu: „Ale Ježíš jim řekl: *Vy nevíte, o co prosíte. Můžete pít kalich, který já piji, a být pokřtěni křtem, kterým se já křtím?* Oni mu řekli: *Můžeme.* Ježíš jim však řekl: *Budete pít kalich, který já piji, a budete pokřtěni křtem, kterým se já křtím; avšak dát vám sedět po mé pravici nebo levici, to není má věc, ale patří těm, pro které je to připraveno.*“ (Mk 10, 38-40)

Archim. Georgios vysvětluje, že tak, jak není možné si představit skutečného a pravého Krista bez Kříže, stejně tak není možné si představit bez Kříže ani pravého křesťana, tj. bez jeho účasti na tajemství Kříže a křížové cesty našeho Spasitele. Nejpříměji to říká Spasitel ve svých slovech, které zaznamenal svatý apoštol a evangelista Lukáš: „A kdokoli nenese svůj kříž a nejde za mnou, nemůže být mým učedníkem.“ (Luk 14,27)

² Αγ. Γρηγ. Παλαμά, *Εἰς τόν Τιμίον και Ζωοποιόν Σταυρόν*, Ε.Π.Ε., τ. 9, σ. 319.

³ Αγ. Ιω. Χρυσοστόμου, *Εἰς τόν Σταυρόν*, Ε.Π.Ε., τ. 36, σ. 37.

Co znamená jít cestou Kříže a následovat na ní našeho Spasitele?

„A ti, kdo jsou Kristovi, ukřižovali své tělo s vášněmi a žádostmi.“ (Gal 5,24)

Archim. Georgios tato slova sv. apoštola Pavla vysvětluje takto: „Zapřeme v sobě toho starého člověka a zápasme za vykořenění svých hříšných a egoistických vášní, které jsou v nás, tzn. sobectví a sebelásky.“

Archim. Georgios dodává, že hlavními podobami sebelásky jsou: malověrnost a nevíra, dále lhostejnost k bližnímu a co je nejhorší: jeho zneužívání k našemu prospěchu, nezapomeňme také na lásku k hedonismu a uctívání vlastního těla, lásku k penězům, pamatování na zlo, jakož i každou činnost, kterou ubližujeme a trápíme našeho bližního, a konečně také slávychtivost a marnivost.

Svatí Otcové praví, že ten, kdo má sebelásku, nemůže milovat ani svého bližního ani Boha. Dokud neukřižujeme sebelásku na Kristově Kříži, nemůžeme se stát skutečnými učedníky našeho Pána, neboť nám bude scházet jeho opravdová láska.

Poslechněme si, co říká k tomuto tématu svatý Pavel: „Ale já se v žádném případě chlubit nebudu – jedině křížem našeho Pána Ježíše Krista, skrze nějž je svět ukřižován mně a já světu.“ (Gal 6,14)

Podle svatého Izáka Syrského je okolní svět kolem nás „vášnivým vztahem nás samotných s tímto světem“, tj. naše vášně. Naším úkolem je přitom nejen pouhé vzdálení se vášní, nýbrž také všech žádostí a hříšných myšlenek. Něčeho takového můžeme dosáhnout pouze tehdy, budeme-li tajemně s Kristem sjednoceni, aniž bychom svět kolem nás nutně opouštěli. A tuto jednotu s Kristem jsme přijali jako dar při svaté tajině Křtu. Od té chvíle můžeme hovořit o „novém životě v Kristu“.

Další zajímavou myšlenkou, kterou rozvedl např. svatý Řehoř Palama, je vztah starozákonních svatých s Křížem. Vždyť mnozí z nich následovali křížovou cestu ve svém životě a připodobnili se Kristu svým ctnostným životem. Vzpomeňme svatého Izáka, ctihodného Josefa Spanilého anebo sv. Mojžíše, sv. proroka Davida a mnohé další starozákonní spravedlivé. Pokud svatý Kříž působil již předem v jejich případech, o co více musel působit v osobě Přesvaté Bohorodice, vždycky Panny Marie.

V osobě Přesvaté Bohorodice však Kříž a obraz Kříže působil jinak než v případě starozákonních světců, kteří museli vykonat zápas za překonání hříchu, neboť přečistá Bohorodice postupovala „od síly k síle“, postupujíc od nazírání k theosi. Její přítomnost ve „Svatyni svatých“ předurčila její duchovní velikost a naznačila roli, kterou na sebe přijme při nadpřirozeném početí Božího Syna. O jejím zření Boha během jejího pobytu ve Svatyni svatých hovoří podrobněji mnozí svatí Otcové, jmenujme alespoň sv. Řehoře Palamu a sv. Nikodéma Svatohorce.

Snášejme své životní zkoušky s trpělivostí a s vděčností

Všechna utrpení, nemoci, smrt blízkých osob, jakož i naše vlastní smrt, ale i nespravedlnost, nevděčnost a opovržení, kterého se nám v životě dostává, představují pro nás vhodné příležitosti, jsou-li využity správně, abychom se připodobnili ke Kristovu Kříži, a k němu ještě více přirostli.

Pokud se tomu protivíme, škodíme sami sobě. A když budeme tyto různé těžkosti snášet vášnivě, opět si duchovně nepomůžeme. Jestliže je však přijmeme důstojně, s myšlenkou na Boha, a budeme je chápat jako příležitosti, jak se zdokonalit duchovně, tehdy získáme mnoho dobrého. Vědomé a dobrovolné přijetí jakékoli naší bolesti jako Kříž, jako zvláštní Boží dar Jeho lásky, seslaný nám k našemu zdokonalení, to vše nás poté přivede a povznese do výše rovné svatým mučedníkům.

Křesťan, který ve svých mukách a bolestech trpí a trpělivě snáší tyto útrapy, a přitom vzdává Bohu chválu, se podobá ctihodnému Jobovi Mnohostrádajícímu, který je považován za vzor pravého křesťana. Takový křesťan se pak podobá vyznavači víry a svědomí, současnému mučedníkovi, neboť skrze přijetí Kříže proměňuje nechtěnou bolest na dobrovolnou. Podobně jako v případě svatého Joba, který byl člověkem zbožným, a nikoli bezbožným a nevěřícím, a dokonce ani ne hříšným, a přesto, Božím dopuštěním, nesnesitelně trpěl, zatímco jiným se dařilo dobře.

Jeden svatohorský asketa jednou pronesl tuto větu: „Jedno vyřčené „Sláva Tobě Bože“ v hodinu, kdy cítíme bolest, má daleko větší hodnotu než tisíce modliteb „Pane Ježíši Kriste“, když naopak žádnou bolest neprožíváme.“

Otec Dumitru Staniloae, autoritativní rumunský pravoslavný teolog, k tomuto tématu jednou řekl: „Bůh má své svaté právo dary udílet anebo je zase odnímat. A křesťan by se neměl k Bohu přibližovat jen tehdy a pouze v závislosti na darovaných darech. Takový stav by totiž znamenal, že Boha nemilujeme pravou, skutečnou láskou, nýbrž svědčil by o naší přilnavosti jen k samotným darům a ve své podstatě k našemu upřednostňování darů před samotným Dárcem.“⁴

Křesťan, který má lásku k Bohu zakořeněnou hluboko ve svém srdci, a analogicky s tím také lásku ke svému bližnímu, takový člověk cítí radost, nad níž není, byť by měl sebevzácnější dary.

„Kříž se dává člověku proto, aby využil této příležitosti a dosáhl odhalení a zjevení Boha v jiném, vyšším stupni, v rámci apofatické⁵ hloubky, a rovněž z toho důvodu,

⁴ Πρωτοπρεσβ. Δημ. Στανιλοάε, *Ο σταυρός και η χαρά στη ζωή τών μοναχών*, s. 15.

⁵ Apofatická teologie (z řec. ἀπόφημι – apophēmi, „popírat“), též negativní teologie, je teologie, která se snaží popsat Boha negativními (popíravými) výroky. Vychází z toho, že Bůh natolik přesahuje

aby ostatním lidem ukázal, že existují tací, kteří s Bohem zůstávají sjednoceni tímto způsobem, i když při tom ztrácejí všechny materiální statky, dokonce i tehdy, když Bůh sám, jak by se zdálo, se od nich vzdaluje.“⁶

Rovněž Přesvatá Bohorodice byla od útlého dětství účastna tomuto způsobu života podobajícímu se Kříži, neboť v jejím případě již velmi brzy začaly různé zkoušky a utrpení. Když ctihodný Jozef nebyl schopen pochopit tajemství nadpřirozeného početí a těhotenství, „rozhodl se propustit ji potají“ (Mat 1,19). Jak velký musel být tehdy žal, který Přesvatá Bohorodice prožívala. Nemluvě o pozdějších útrapách na cestě, nepřízni osudu, všudypřítomnému odmítání a ponechání napospas, jak bylo patrné při jejich cestě do Betléma. Ba co víc, zlý úmysl Herodův, nenávistné jeho proti Mládenci Kristu smýšlení, pozdější útěk do Egypta. To je výčet jen některých hlavních útrap a těžkostí. A později, v Jeruzalémě, strach ze ztráty svého syna, když mladý Ježíš zůstal jako dvanáctiletý v chrámě, rozmlouvaje se staršími.

Poslechněme si, co o jejím vlastním Kříži praví sv. Mikuláš Kabasila: „Její účast spolu s jejím synem v potupě a v nadávkách, které všechny odhalovaly ubohost a chudobu, k níž se ponížil pro nás... A když ti, kterým před tím Kristus činil dobré skutky, nyní projevovali nenávist a závist, tehdy Přesvatá Panna snášela bolest spolu s Ním a přijímala trny jejich nenávisti.“⁷

Nemluvě ani o samotném nesení Kříže, bičování, plivání, nadávkách a potupném a nespravedlivém ukřižování jejího Syna, čemu všemu musela Přesvatá Bohorodice mlčky přihlížet. Dobře věděla, že trpí její nevinný Syn, který nikomu nikdy neučinil sebemenší příkoří. Jakou jen bolest musela snášet. Nebudeme daleko od pravdy, když řekneme, že takovou úzkost, bolest a žal těžko nějaký člověk kdy snášel.

Jistě si tehdy mnozí vzpomněli na slova svatého Bohopříjemce Simeona, který hovořil a předpověděl bolest rovnající se „sedmi mečům“, jejichž ostrost a trpkost právě nyní, stojíc pod křížem, Přesvatá Bohorodice prožívala.

Bolest Přesvaté Bohorodice ale nekončí. Vždy byla mezi prvními, dokonce i po Nanebevstoupení svého Syna, spolu s apoštoly a s prvními křesťany, vždy první snášela pronásledování, zatímco ostatní učedníky sama podporovala, utěšovala, utvrzovala ve víře a vedla je k apoštolskému dílu. Právě tehdy Přesvatá Bohorodice zvedá Kříž naší Církve, neboť je „spolutrpicí“ matkou všech křesťanů, jak praví archim. Georgios.

stvoření a lidskou mysl, že pozitivní výroky o něm jsou v podstatě nepravdivé pro svou neúplnost a nedostatečnost a jsou jen podobenstvými, metaforami či paradoxy.

⁶ Αγ. Νικολάου Καβάσιλα, *Η Θεομήτωρ*, Αθήναι 1968, σ. 129.

⁷ Αγ. Νικολάου Καβάσιλα, *Η Θεομήτωρ*, Αθήναι 1968, σ. 209-213.

Dobrovolné přijetí bolesti, strádání, nedostatků a zápasu z lásky a pro lásku Boží

Sám Pán Ježíš nás učil chodit úzkou cestou a těsnou branou, „neboť těsná je brána a úzká cesta, která vede k životu, a málo je těch, kdo ji nalézají“ (Mat 7,14), a to je také cesta evangelní, po které máme jít, bok po boku s Kristem. Tato cesta není snadná, je doslova „křížová“, od počátku do konce, jiné spásitelné cesty nicméně není. Ba co víc, na této cestě je třeba se přemáhat, neboť bez násilí k sobě samému (myšleno nikoli fyzickému) onen „starý člověk“ neustoupí a hříšné vášně vykořeněny nebudou: „Ode dnů Jana Křtitele až dosud nebeské království snáší násilí a násilníci ho uchvacují.“ (Mat 11,12)

Archim. Georgios uvádí, že všechny různé „nezkrotné“ vášně nemohou být zkroceny jinak než cestou „půstu, bdělosti, poklon, stání na nohou při svatých bohoslužbách a pomocí všech dalších požehnaných prvků naší pravoslavné askeze“. Díky tomu křesťan postupuje od tělesnosti k duchovnosti, „člověk tělesný“ se stává „člověkem duchovním“.

Jedině tak přestane žít životem podobným nerozumnému zvířeti, ale jako člověk duchovní, povoláný k věčnosti. Díky této duchovní proměně bude schopen vnímat a užívat okolní svět eucharisticky, a nikoli spotřebitelsky, nýbrž „apaticky“, tj. bez zhoubných vášní.

Je známo jedno svatootecké rčení: „Dej krev a získej ducha.“ Půst svaté Čtyřicátnice je skutečně náročný a vyčerpávající. Ovšem bez úsilí a postní námahy po celou dobu Velikého postu, bez našeho připodobnění se Kristu a Jeho ukřížování, nemůžeme plně prožít radost a milost svatého Vzkříšení.

Vše v naší Církvi, dodává archim. Georgios, „má prvek vzkříšení“, neboť vše je současně prodchnuto symbolem Kříže. Naše Církev je církví Kříže a Vzkříšení. Bez Kříže není Vzkříšení.

„Kříži Tvému klaníme se, Pane, a svaté Tvé Vzkříšení oslavujeme.“

Podobně hovoří o svatém Kříži také svatý Jan Zlatoústý, který praví: „Dnes prožíváme oslavu a svátek, neboť náš Pán se nachází přibitý nahoře na Kříži... Kříž se stal základem naší spásy, Kříž je předpokladem tisíců a desetitisíců blah.“⁸

Uvnitř této bolesti a námahy naší askeze, jakož i života následujícího Kristův Kříž, se skrývá ta nejtajemnější a nejpravdivější radost a útěcha, která byla kdy myslitelná, jak lze vidět a číst v Pánových Blahoslavenstvích: „Blahoslavení lkající, neboť oni

⁸ Αγ. Ιω. Χρυσοστόμου, *Εἰς τόν Σταυρόν*, Ε.Π.Ε., τ. 36, σ. 29.

potěšení budou.“ Vždyť zármutek v Bohu, uvnitř pokání a askeze, je podle svatých Otců „radostným lkáním“ (χαροποιόν πένθος).

V dnešní době se propagují a doporučují různé jiné metody a druhy askeze, nepravoslavné a dokonce nekřesťanské. Evangelní a pravoslavná askeze nemá žádnou spojitost s asketickými metodami různých východních, hinduistických herezí typu jógy, kde askeze má antropocentrickou podobu (zaměřenou na egoistické uspokojení našich vášní), kde jde výlučně o gymnastiku vůle, a kde schází ukřižování spolu s Kristem.

„V naší Pravoslavné církvi nemá askeze nikdy cíl sama v sobě, neboť ten vždy vede jen k vlastnímu sebeospravedlnění. Naopak, askezi je třeba vnímat a aplikovat vždy jako prostředek k získání blahodati Ducha Svatého a opravdové lásky k Bohu a k člověku.“

Pozdvižení Kříže v pravoslavném chápání je pro každého pravoslavného křesťana především výrazem poslušnosti a lásky k Bohu. Jde o zpětnou oběť a zpětný dar Bohu, který se za nás obětoval.

Dokonce i naše utrpení může být nabídnuto jako náš dar zpět Bohu tak, jak to učinil i svatý apoštol Pavel: „Který nyní raduji se z utrpení svých pro vás, a doplňuji ostatky soužení Kristových na těle mém za jeho tělo, jenž jest církve.“ (Kol 1,24) Při mučednickém skonu celé plejády svatých (sv. Charalampia, sv. Modesta, Sv. Anastázie Římské aj.) si lze povšimnout, jak tito svatí mučedníci nabídli své bolesti, utrpení a dokonce i smrt jako *oběť Bohu milou*, a činili tak za všechny, kteří se k nim později obraceli s prosbami o pomoc.

Výrazem hodným cti a současně trpělivosti je, když každý věrný křesťan nabízí Bohu sám sebe ve zkouškách a námahách spojených s askezí, avšak nikoli a pouze za svou vlastní spásu, nýbrž za spásu všech svých bližních.

Kříž a současný svět

Archim. Georgios konstatuje, že žijeme ve světě, „v němž panuje křížoborecký duch“. Svět, jehož smyslem je uspokojení vlastních vášní a strastí, blahobyť, dobré živobytí a snadný život; takový život, který namísto oběti a lásky, tedy Kříže, uplatňuje naopak princip bezuzdné svobody, tzn. vlastní egoismus.

Dnešní svět nechce slyšet nic o oběti, o zdrženlivosti, o ovládnutí vášní, o pústu a askezi. V hloubi svého „přesvědčení“ zapírá Kristův Kříž, a proto nemůže být spolu s Kristem vzkříšen. Zůstává uvězněn v pomíjivosti, v rozpadu, v prázdnotě, v bezvýchodnosti. „Baví se, ale neraduje se,“ jak dodává archim. Georgios.

Všechny vrstvy společnosti, vědy, studia, kultury, psychologie, ale rovněž politiky, společenských věd a mezilidských vztahů byly již prodchnuty touto zhoubnou ideologií. Toho vše jsme viníky také my sami, neboť i my se někdy vyhýbáme „úzké cestě a těsné bráně“, která vede do Nebeského Království, a upřednostňujeme naopak pošetile cestu snadnou a širokou. I nás tento dnešní okolní svět pobláznil svým technologickým pokrokem, takže se z našich životů vytrácí duch obětavosti, služby bližnímu, pracovitosti, zdrženlivosti a statečnosti. Místo sociálních vazeb s lidmi kolem nás upřednostňujeme vztahy čistě virtuální povahy, které nemohou naplnit naše očekávání.

Radost, opravdová radost, která trvá, se nedá koupit. Nedá se koupit penězi. Radost, kterou prožívá křesťan, je vykoupena bolestí a strastmi. Nejprve přichází na řadu Kříž a až poté Vzkříšení. Nejprve byl Kristus ukřižován a teprve poté vzkříšen. Pak teprve přichází radost, avšak „radost úplná“.

Pán nás vyzývá, a tato výzva je dobrovolná. Kdo chce jít za Kristem, musí ale vzít svůj Kříž a následovat Ho. Kdo následuje Krista bez Kříže, není Ho hoden.

Dnešní svět se musí vypořádat s mnoha existenciálními problémy, zhoubami a katastrofami, jež jsou ve své podstatě následky přístupu dnešního lidstva, který ze svého středu vystrnadil cestu Kříže jako jedinou spásnou filosofii. Namísto toho se lidstvo stále více ponořuje do sebelásky, která vede k ještě zhoubnějším jevům, jako např. ekologickým katastrofám. Ne pouze ekosystém, nýbrž především člověk se stává zhoubou pro sebe i své okolí. Ani když se snaží naleznout vhodná řešení a preventivní opatření, nemůže v takové snaze uspět, minimálně ne nějak podstatně. Jediným řešením je totiž „pokání“. V současném světě je jedinou nadějí a řešením na jakoukoli přicházející anebo již panující katastrofu takový způsob života, který přijme Kříž do svého středu a bude jej ctít jako nástroj záchrany a spásy tohoto světa.

Dávný světec z doby patristiky, blažený Augustin, který žil na Západě, kdysi pravil: „Znám tři kříže: Jeden, který zachraňuje. To je Kříž Kristův. Kříž, skrze nějž je lidstvo zachraňováno. Další Kříž je ten, skrze nějž se zachraňuje člověk. To je Kříž, který vyvolil lotr po Kristově pravici. A pak znám ještě jeden další kříž, třetí v řadě, který může způsobit, že budeš ztracený pro věčnost. To je kříž lotra po levici. Typy těchto dvou lidí, lotrů na Kříži, symbolicky představují celé lidstvo. Kříž lotra visícího po pravici Krista bere na sebe a také přijímá do svého nitra Kristův Kříž, a tím se zachraňuje. Kříž lotra ukřižovaného po levici představuje tu část lidstva, která nepřijímá Kristův Kříž, a proto je navždy ztracena. V tomto smyslu lze obecně říci, že Kříži jako takovému se stejně nemůžeme nikdy zcela vyhnout.“⁹

⁹ Πρωτοπρεσβ. Δημ. Στανιλοάε, *Ο σταυρός και η χαρά στη ζωή των μοναχών*, s. 16.

Máme-li skutečnou lásku, býváme spolu s Kristem ukřižováni, zatímco když máme egoismus, my sami Krista křížujeme, stáváme se nepřáteli Kristova Kříže. Svatý apoštol Pavel říká o dávných, ale i současných ukřižovatelích Krista: „Neboť mnozí, o nichž jsem vám často říkal a nyní vám říkám s pláčem, chodí jako nepřátelé Kristova kříže. Jejich konec je záhuba, jejich bůh břicho a jejich sláva vězí v jejich hanebnostech. Ti myslí na pozemské věci.“ (Fil 3,18-19)

Také ďábel se mocně snaží zastrašit křesťany, že pokud si zvolí cestu kříže, nebudou moci učinit žádný pokrok, stanou se oběťmi druhých, kteří je zneužijí. A tak někteří, z nedostatku víry, přehlížejí a ignorují sílu Boží blahodati a Jeho mocnou ochranu a záštitu, kterou má Bůh nad těmi, kteří plní Jeho svatou vůli a zachovávají Jeho svatá přikázání.

Židé chtěli mít Ježíše Krista svým Mesiášem, nýbrž bez Kříže. Také dnes lidé svěštějí usilují o vybudování pozemského ráje, avšak bez Kříže. A volají po tom, abychom my, křesťané, nelpěli tolik na cestě Kříže a opustili ji.

Kolik protivenství zakouší dnes mladí lidé, kteří si zvolili cestu Kříže a oběti a zakládají rodiny a přivádějí na svět vícero dětí. Kolik jen zkoušek a pokušení mívají dnes mladí lidé, kteří se dobrovolně rozhodli žít v tělesné i duševní čistotě, jako panicové.

„Jestliže Antikrist vede boj proti Kristu, činí to proto, že Kristus je ukřižovaný, a právě proto také vzkříšený. Tento Antikrist, z pozice falešného mesiáše a falešného proroka slibuje lidem ráj na zemi, vykoupení a spásu, avšak bez Kříže. Jak může být ale ráj bez lásky, bez ukřižování egoismu? Povstání proti egoismu je tím nejradikálnějším povstáním na světě vůbec, bez nějž ovšem není možné dosáhnout žádné změny k lepšímu,“ jak nás ujišťuje archim. Georgios.

Zajímavý je také výklad, který naznačuje, co znamená symbolické číslo Antikrista, které představují číslice „666“ a které se v řečtině zapisují těmito písmeny: „ΧΞΣΤ“, což znamená „Kristus cizí Kříži“ (Χριστός Ξένος Σταυρού). My však víme, že Kristus, čili Mesiáš, bez Kříže, je Antikrist, stejně jako i všichni předchůdci tohoto Antikrista.

Slovo závěrem

Archim. Georgios nás vybízí, abychom dnes hledali především Boží blahodat', udílenou nám Kristem pro nás ukřižovaným a vzkříšeným, abychom se nenechali zlákat a svést na scestí Antikristem. Nedovolme, abychom Kristův Kříž a také náš vlastní kříž svým životem zapřeli. Zachovejme ducha lásky, ducha oběti, ducha pomoci bližnímu, trpělivost ve zkouškách, ale také zdrženlivost a askezi.

„Ukřižujme proto na Jeho Kříži každou naši egoistickou vášeň, touhu, každý byt' sebemenší tělesný a hříšný úmysl, každou neposlušnost, každou zlobu a zlomyslnost, pamatování na zlo a vůbec všechny hněv, každou malověrnost.“

Žádejme také ve všem pomoc od naší Přesvaté Bohorodice (Panagie), která nejenže neodvracela svého jednorozeného Syna od cesty Kříže, nýbrž také sama touto cestou procházela a pomáhala svému Synovi nést tento Kříž svou věrnou přítomností a následováním.

Církev nás ve své moudrosti uvádí do tajemství života, v němž se snoubí Kříž se Vzkříšením. Naše Církev svědčí o této velké pravdě, protože sama je taková. I my proto bud'me křesťany Kříže a Vzkříšení, této vzácné symbiózy spásy.

„Zástup svatých naší Pravoslavné církve je tvořen lidmi ukřižovanými a vzkříšenými, kteří byli ukřižováni spolu s Kristem a spolu s ním byli také vzkříšeni a povzneseni. Tito svatí, stojící obklopeni kolem Krista jako obětovaného Beránka, na vrcholu s Přesvatou Bohorodicí, pějící svými čistými hlasy „píseň novou“, kterou je „věčná Pascha“.“

I k letošní Pasše nás zve Kristus skrze svůj Kříž.

MD

Hlavní bibliografický pramen:

ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ., *Ο σταυρός του Χριστού και η σημασία του στην ζωή μας*. Ίερά Μονή Οσίου Γρηγορίου, Άγιον Όρος 1998, Γ΄ έκδοσις, 46 s. ISBN 960-7553-06-3.